

ג'ימס ג'ויס על 'פיניגנז וייק'

— אני מודה שזהו ספר מתיש ביותר אך זהו הספר היחיד שאני מסוגל לכתוב כרגע.

— לאחר שכתבתי את 'יוליסס' על אודות היום, רציתי לכתוב ספר על אודות הלילה... מאז 1922 הספר שלי היה מציאותי יותר עבורי מאשר המציאות עצמה. הכל סר מלפניו. כל מה שמחוץ לספר היה לקושי שאין להתגבר עליו: הדברים המציאותיים הקטנים ביותר, כמו לגלח את עצמי בבוקר, למשל.

— 'פיניגנז וייק' נכתב באופן שתואם את האסתטיקה של החלום, כאשר הצורות מאריכות את עצמן ומתרבות, כשהמראות עוברים מן הטרוויאלי לאפוקליפטי, כשהמוח משתמש בשורשי מילים כדי ליצור מהן אחרות שיהיו מסוגלות להעניק שם לתעתועי דמיונו, לאלגוריות שלו, ולאשליותיו.

— חלק גדול מאוד מהקיום של כל בן-אנוש עובר עליו במצב שלא ניתן למוסרו ברגישות מספקת באמצעות לשון בהירה, דקדוק שגור ועלילה זורמת.

— בכותבי על הלילה באמת שלא יכולתי, חשתי שאיני יכול, להשתמש במילים בהקשרן הרגיל. כשמשמשים בהן באופן הזה הן אינן מבטאות כיצד הם הדברים בלילה, בשלבים השונים – ההכרה, ואז ההכרה למחצה, ואז חוסר הכרה. מצאתי שלא ניתן לעשות זאת באמצעות מילים ביחסיהן והקשריהן הרגילים. עם בוא הבוקר כמובן שהכל יעשה, שוב, בהיר יותר [...] אחזיר להם את השפה האנגלית שלהם. אני לא מחריב אותה לתמיד.

— איני מסוגל להבין אחדים ממבקרי, כמו פאונד וגברת ויוור, למשל. הם אומרים שזה מעורפל. הם משווים את זה, מן הסתם, ל'יוליסס'. אך הפעולה ב'יוליסס' מתרחשת בעיקר בשעות היום, ואילו הפעולה ביצירה החדשה שלי מתרחשת בעיקר בלילה. זה אך טבעי שדברים לא יהיו כל כך ברורים בלילה, לא כן?

– מבקרים שהעריכו מאוד את 'יוליסס' מתלוננים על יצירתי החדשה. הם לא מבינים אותה, וכתוצאה מכך הם טוענים שהיא חסרת משמעות. אילו הייתה כזו, היא הייתה נכתבת במהירות, בלא מחשבה, כאב או בקיאות; אולם אני מבטיח לכם ש-20 העמודים המונחים לפנינו (לדוגמא, הפרק השמיני בספר הראשון) עלו לי ב-1,200 שעות ובהשקעה רוחנית כבירה.

– יכולתי בקלות רבה לכתוב את הסיפור הזה בצורה מסורתית [...] כל סופר מכיר את המתכון [...] אין זה קשה מדי להיצמד לתוכנית כרונולוגית פשוטה שהמבקרים יבינו.

– אני חושב שפתרתי אחת – את הראשונה – מן הבעיות שספרי מעמיד. במילים אחרות, נדמה שאחת מן המחיצות שבין הצדדים המתחפרים הוסרה. [...] זה כמו הר שאני חוצב לתוכו מנהרות מכל כיוון, אך איני יודע מה אמצא. [...] אני מרגיש כמו מהנדס הקודח בהר משני צידיו. אם החישובים שלי נכונים אז ניפגש באמצע. אם אינם נכונים...

– סיימתי את הקטע של אנה ליוויה. הנה הוא. אחריו – וכתוצאה מעבודה, דאגה, תאורה גרועה, נסיבות כלליות וכל השאר – כבר בקושי יש לי כוח להחזיק את העט. כמה מילות הסבר. זהו דיאלוג מקושקש לרוחבו של הנהר בין שתי כובסות שעם רדת הליל הופכות לעץ ולאבן. שמו של הנהר הוא אנה ליפי. כמה מן המילים בהתחלה הן הכלאה של אנגלית ודנית. דבלין היא עיר שהקימוה ויקינגים. שמה האירי הוא באלי את' קליאת (Baile-Atha-Cliath). "באלי אהה קלי" (Ballyclee) = "העיר ביובלו של נהר המשוכה". תיבת הפנדורה שלה מכילה את מכאובי הלב ואלף הפגעים שהם מנת חלקו של כל בשר ודם. הזרם חום למדי, עשיר בדגי סלמון, נכלולי, רדוד. ההתפלגות לקראת הסוף (שבעת הסכרים) היא המבנה של העיר. איזי (Izzy) תהפוך מאוחר יותר לאיסולד. [...] אני מקווה שהכל טוב אצלך ושהקטע ימצא חן בעיניך.

– משהגיעו לסופם החלק הראשון והחלק השלישי (חמש שנות עבודה), אוכל אולי לסיים את החלק השני ואת החלק הרביעי הקצר, אך אני זקוק למנוחה, ולהרבה ממנה. כל לא-יוצלח אמור להיות מסוגל ללקט את

הקצוות עבור החלק השני מתוך המלופיות העצומות והעמומות של החלק הראשון והשלישי.

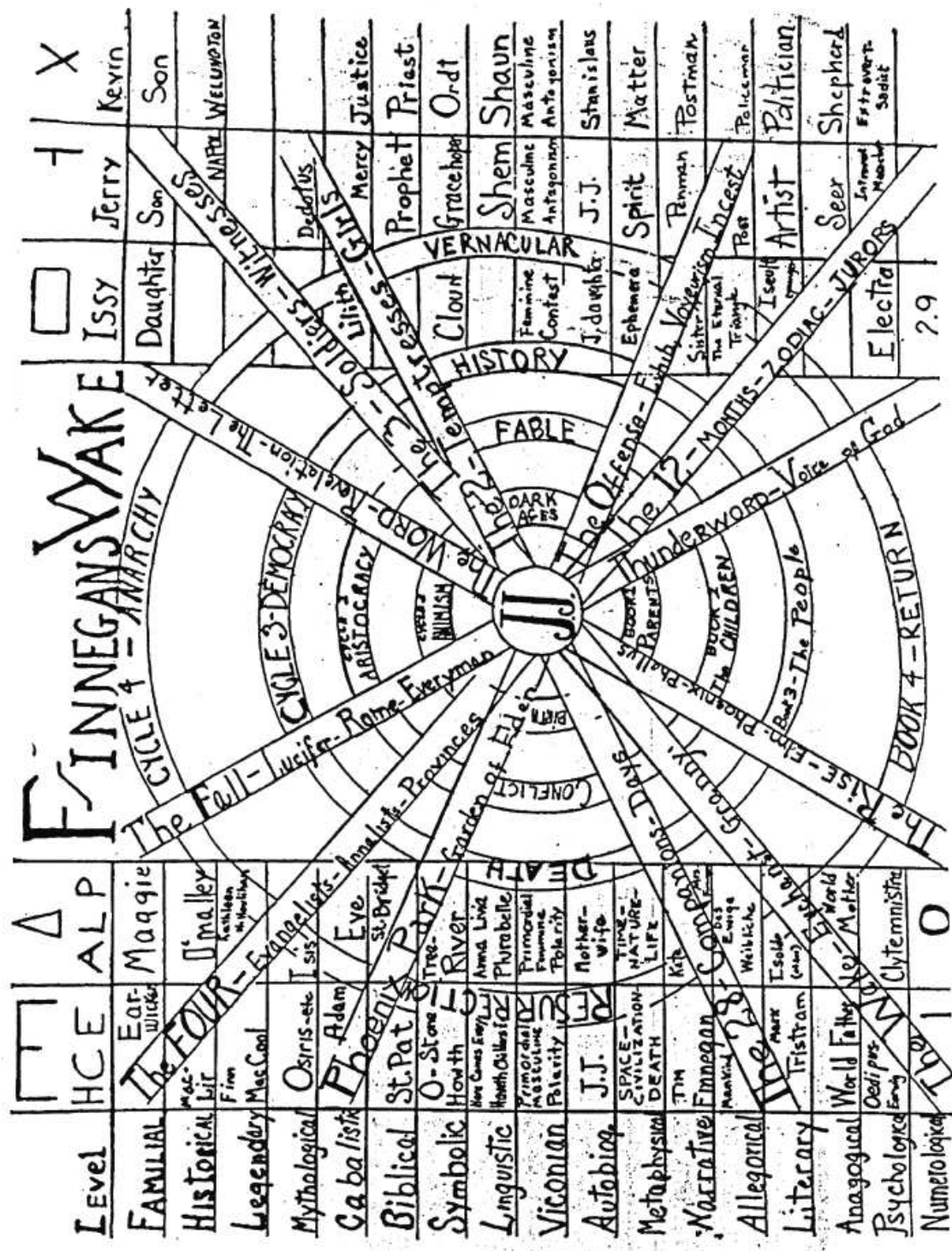
– הצצה ב'פינינגז וייק' היא הצצה ראשונה לקדרת הבריאה. בראשית היה תוהו ובוהו. אך יש תוהו ובוהו גם בסוף. הקורא משתתף בלידתו או בסופו של העולם כשהדבר מתרחש. כולם הם כל אחד וכל רגע הוא כל רגע שהוא. נפילת המלאכים נבללת בקרב ווטרלו והצ"א [האמפרי צ'ימפגן אירוויקר] הוא אדם שמתנה פעמים רבות, כמספר הפעמים ששמו משתנה במהלך העלילה. אומרים שאדם שטס במהירות האור יחוה את היסטורית העולם בזמן קצר: כל מי שמאיץ למהירות הטיסה האולטימטיבית, יחזה בהשפעה של מה שהיה ומה שיהיה. הזמן עוצמתי כל כך ב'פינינגז וייק', עד שהבדלו אינו מסומן ברעיונותיו.

– אני לא מסכים שספרות קשה היא בהכרח בלתי-נגישה כל כך. כמובן שכל קורא אינטליגנטי יכול לקרוא ולהבין אותו – אם יחזור לטקסט שוב ושוב. הוא יוצא להרפתקה עם מילים. למעשה, 'פינינגז וייק' מעניק יותר מספרים אחרים מפני שנתתי לקוראים את ההזדמנות להחליף את מה שהם קוראים בדמיון שלהם עצמם. יש שימצאו עניין במקור המילים; במשחקים הטכניים; בניסיונות הפילולוגיים שבכל שורה בפני עצמה. כל מילה מכילה את כלל הקסם שביצור חי. כל יצור חי ניתן לעיצוב.

– 'פינינגז וייק' לא נכתב באנגלית או בצרפתית או בצ'כית או באירית. אנה ליוויה לא דוברת אף אחת מהשפות האלה, היא דוברת את דיבור הנהר. זהו נהר ליפי. זו אישה, זו אנה ליפי. היא לא בדיוק נהר, וגם לא לגמרי אישה. היא יכולה להיות אלה או כובסת, היא מופשטת.

– הכנסתי לשם כל כך הרבה חידות ותעלומות שיעסיקו את הפרופסורים במשך מאות שנים בוויכוח על פשר דברי, וזו היא הדרך היחידה בה יכול אדם להבטיח את חיי נצח השלו.

(מאנגלית: יהודה ויזן, ענת שפירא)

יצוג חזותי של 'פיניגנז ויק' מאת לסלו מוהולי-נג'י